

PSYKIATRIFONDEN INFORMERAR

Information från Psykiatrifonden till intresserade av psykiatrisk forskning, vård och behandling.

ORDFÖRANDEN HAR ORDET

Så har det snart gått ett år av mitt ordförandeskap i Psykiatrifonden, ett roligt och ansvarfullt uppdrag. Jag vill ge er en bild av vad som hänt under året. Vi har haft två styrelsemöten, därutöver ett telefonmöte och årsmötet i samband med Riksstämman i Stockholm.

Under året har Psykiatrifonden synts i olika sammanhang:

- på Svenska Psykiatrikongressen
- i Visby under Almedalsveckan (nytt för i år) där vi ihop med bl a Svenska Psykiatriska Föreningen (SPF), sfbup och SKL under en dag hade hyrt ett café där vi hade föreläsningar från tidig morgon till sen eftermiddag.
- på Nordiska Psykiatrikongressen i Stockholm i september.

- för första gången fanns vi i år med på Bok- och biblioteksmässan i Göteborg, även där ihop med SPF, sfbup och SKL.
- på Riksstämman ihop med SPF, sfbup och Svenska Rättspsykiatriska Föreningen.

Som ni ser har de utåtriktade aktiviteterna varit många. Vi har dessutom haft möjlighet att annonsera i tidningen Svensk Psykiatri förutom att vi haft ute ett nummer av Psykiatrifonden informerar. Detta sammantaget har gjort att medlemsantalet ökat vilket är glädjande.

Det lackar nu mot jul och nyår. Låt oss önska varandra lugna och fridfulla helger och ett gott nytt år för mänskligheten och Psykiatrifonden!

*Lise-Lotte Risö Bergerlind, ordförande
För övriga i styrelsen, se sid 4.*

Många tycker, vi vill veta

REDAKTÖREN HAR ORDET

Många, kanske de flesta, i Sverige har ett förhållande till psykiatrin. Detta gäller såväl inom vården som samhället i stort. Det breda intresset är förstäligt då psykiska sjukdomar mer och mer debatteras och inte minst är i medias fokus. Därmed har vår profession också "utsatts" för mycket tyckande. Ett exempel på detta är den artikelserie i Dagens Nyheter som nyligen publicerats, där just tyckandet fått en framträdande roll. Åsikter och debatt välkomnar vi, men psykiatrin – och dess kunder patienterna – befrämjas bäst om tyckandet har en kunskapsbas.

Därför är det extra glädjande att i detta nummer av Psykiatrifonden Informerar presentera,

om än kortfattat, lite av den spännande forskning som pågår runt om i landet, och som uppmuntras genom stipendier från Psykiatrifonden. Detta är ny kunskap som med stor sannolikhet kommer leda till verklig nytta i ett förbättrad omhändertagande, diagnostik och behandling av våra patienter.

*Lars Häggström
lars.haggstrom@halmstad.net.*

Psykiatrifondens stipendiater 2009

På följande sidor presenterar en majoritet av årets stipendiater kortfattat sina viktiga arbeten. Vi hade i september genomgång av alla de ansökningar som kommit in till stipendierna. Så svårt att av alla dessa intressanta och ambitiösa

forskningsprojekt välja ut ett antal. Utan mina mer erfarna kollegor i styrelsen hade det varit omöjligt.

Lise-Lotte Risö Bergerlind

Att förhindra ett långdraget sjukdomsförlopp vid ätstörningar

Sammanfattning av Delprojekt 1. Psykometrisk studie av skattningsskalor som mäter föräldrabelastning

Vid ätstörningar finns risk för ett långdraget sjukdomsförlopp (Steinhausen, 2002). En familjemedlem med anorexia nervosa eller bulimia nervosa kan innebära en stor påfrestning för närstående (Zabala, Macdonald & Treasure, 2009) vilket kan leda till en anpassning som på sikt försvårar tillfrisknande.

Studien utgår ifrån en kognitiv-interpersonell modell om vidmakthållande faktorer vid ätstörningar (Treasure et al 2008). Övergripande syftet för projektet är att förutom sedvanlig ätstörningsbehandling även kunna erbjuda insatser för att medvetandegöra och påverka negativa mönster: såsom aktiv eller passivt anpassning till symtomen, emotionella reaktioner t ex döljande, skuld, ilska, skam och beteenden som gör att symtomen kan utvecklas fritt, som för mycket uppmärksamhet eller döljande av symtom. I England har man utvecklat självskattningsskalor som riktar sig till närstående och som kan fånga upp beteenden utifrån denna modell. Självskattningsskalorna har också visat sig vara känsliga för förändring och kan därför användas när man utvärderat insatser som riktar sig till föräldrar och andra närstående.

Det saknas relevanta mätinstrument i Sverige som mäter insatser som riktar sig specifikt till an-

höriga till patienter med ätstörning. Därför har vi översatt självskattningsskalorna Eating Disorders Symptom Impact Scale (EDSIS, Sepulveda, Whitney, Hankins & Treasure, 2008), Accomodation and Enabling Scale for Eating disorders (AESED, Sepulveda, Kyriacou & Treasure, 2009), samt Family Questionnaire (FQ, Wiedemann, Feinstein & Hahlweg, 2002) och avser nu att som ett första steg i denna studie samla in data från föräldrar och närstående till ätstörningspatienter i Sverige för att validera dessa test. Som jämförelse avser vi att använda HAD, ett välvaliderat instrument som visar mått på individens sinnesstämning (Zigmond & Snaith, 1983).

En liten pilotstudie har genomförts varvid vi funnit att självskattningsfrågorna uppfattades som relevanta och meningsfulla både ur föräldra- och behandlarperspektiv. Nyttan med projektet är att kunna minska inflytandet av vidmakthållande faktorer och förkorta sjukdomsförloppet och därigenom minska lidandet för patienter och närstående.

*Karin Nilsson, leg psykolog, Med dr Barn- och ungdomspsykiatri, Umeå universitet
karin.nilsson@psychiat.umu.se*

Tvillingstudie av den relativa betydelse av arv och miljö för dopaminreceptorer vid schizofreni.

Schizofreni är en allvarlig kronisk sjukdom som förekommer hos omkring 1 procent av befolkningen. Tidigare studier har visat att schizofreni har hög ärftlighet, men trots omfattande forskning är de bakomliggande orsakerna till schizofreni alltjämt till största delen okända. Med hjärnavbildningsmetoden positronemissionstomografi (PET), kan biokemiska system studeras i den levande människohjärnan. I PET-studier har man funnit att signalsubstansen dopamin i hjärnan är av betydelse för schizofreni. I den föreliggande studien avser vi att med PET studera D₁- och D₂ receptor hos tvillingpar där bara den ena tvillingen i paret har schizofreni. Då enäggs-tvillingar (MZ) är genetiskt identiska medan tvåäggs-tvillingar (DZ) i genomsnitt är 50 pro-

cent genetiskt lika, har MZ tvillingsyskon till patienter högre genetisk risk för sjukdom än DZ syskon. Därför kan vi undersöka både samband mellan arv, miljö, dopaminreceptorer och schizofreni och olikheter som har samband med den olika stora genetiska sjukdomsriskerna.

Tvillingparen kommer att rekryteras från en pågående populationsstudie. Par där den ena tvillingen har schizofreni samt är medicinfri, planeras att undersökas med PET och radioliganderna [11C]SCH23390 och [11C]raclopride. Det nya högupplösta PET-systemet på Karolinska Institutet möjliggör detaljerad undersökning av dopaminreceptorer i delar av hjärnan som tidigare ej kunnat undersökas. PET-data kommer att analyseras i tvilling-

modeller för beräkning av relativ betydelse av genetiska och icke-genetiska faktorer.

Schizofreni är en svårt handikappande, livslång sjukdom med ung insjuknandeålder. Sjukdomen medför funktionsnedsättning och psykosocialt lidande för patienten och den drabbade familjen såväl som omfattande ekonomiska konsekvenser för samhället. Eftersom mer än hälften av MZ och ca 10 procent av DZ tvillingsyskon till patienter med schizofreni utvecklar sjukdomen, är det viktigt att söka efter skillnader mellan syskonen som utgör riskfaktorer för sjukdom såväl

som skyddande faktorer för att inte insjukna. Genom att kombinera PET-metodik och tvillingdesign kan vi studera genetiska och icke-genetiska faktorer respektive betydelse för schizofreni och identifiera molekylära mekanismer som medierar sjukdomen och därmed bidra till utveckling av nya behandlingsstrategier.

*Jacqueline Borg, leg psykolog
Karolinska Institutet
jacqueline.borg@ki.se*

Kvinnliga interner och ADHD-problematik

ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) är ett utvecklingsrelaterat, ofta ett livslångt funktionshinder. Under senare år har ADHD hos flickor och kvinnor börjat alltmer uppmärksammas inom forskningen.

Det finns ett starkt samband mellan ADHD, uppförandestörning, antisocial personlighetsstörning (ASP) och kriminalitet i vuxen ålder och för båda könen med ADHD problematik finns en ökad risk att hamna i missbruk med samtidig förekomst av uppförandestörning.

Få studier har undersökt ADHD hos kvinnliga interner men man vet att dessa har dubbelt så stor risk för psykiska hälsoproblem jämfört med manliga interner. Även ansamling av problem avseende sysselsättning, ekonomi, boende, sociala relationer och missbruk är större bland de fängelsedömda kvinnorna än bland männen.

Alkoholmissbruk/beroende och 9-30 procent för narkotikamissbruk/beroende i ADHD – populationen.

Syftet med studie:

- Utreda fängelsedömda kvinnor för ADHD; beskriva funktionsnivå, förekomst av annan psykopatologi, utveckling av missbruk och kriminalitet
- Undersöka hur behandling med metylfenidat i denna grupp påverkar återfall i kriminalitet och missbruk samt upplevda livskvalitet

Den planerade undersökningen är en fall/kontrollstudie där kvinnor intagna på någon av kvinnonanstalterna och som misstänks ha ADHD, utreds och diagnostiseras under fängelsevistelsen. En kontrollgrupp matchad för ålder, kriminell belastning och missbruk identifieras genom kriminalvårdens statistik och tillfrågas om deltagande i studien. Kontrollerna screenas för ADHD och inkluderas i kontrollgruppen om de inte uppfyller diagnoskriterierna för ADHD.

Undersökningen genomförs med standardiserat utredningsbatteri som innehåller strukturerad intervju om ADHD symtom och andra psykiatriska tillstånd samt en neuropsykologisk screening.

Kvinnorna följs upp under fängelsevistelsen och 3, 6 och 12 månader efter friställning. Uppföljningen görs dels genom intervju med deltagaren, hennes behandlare och kriminalvårdens statistik primärt angående återfall i brott och missbruk, typ av behandling och aktuella levnadsförhållanden. I de fall där personen kan följas upp med intervju får personerna även svara på frågor om livskvalitet

*Maija Konstenius leg. psykolog
Beroendecentrum Stockholm
maija.konstenius@sl.se*

Riskfaktorer för suicid vid schizofreni

Omkring 5 procent av patienter med schizofreni dör genom suicid. En svensk studie har visat att suiciddödligheten vid schizofreni är förhöjd med 16 gånger för män och 20 gånger för kvinnor jämfört med övriga befolkningen. Föreliggande populationsbaserade fallkontrollstudie avser att identifiera riskfaktorer för suicid bland dessa patienter.

Bland alla 4.000 patienter som diagnostiserats för första gången med schizofreni i Stockholms län under år 1984 till 2000, har vi identifierat som fall 84 patienter som suici-

derat inom 5 år från diagnosen. En levande kontroll per fall har matchats individuellt från samma patientgrupp med avseende på ålder och år för diagnos. Data för dessa fall och kontroller har inhämtats från journaler och register.

Som resultat har vi funnit en trefaldigt ökad suicidrisk hos de patienter som hade högre utbildning (mer än grundskola) och en femfaldigt ökad risk för de som insjuknat med de första psykiatriska symtomen i en ålder över 30 år och för de som gjort ett

suicidförsök som krävt somatisk vård. Man såg en trend till högre suicidrisk för de som levde eller hade levt med en partner. Faktorer som däremot inte påverkade suicidrisken var patientens kön, tvångsvård, beroendeproblematik eller ärftlighet för suicid. Beträffande suicidmetoder fann vi att vissa våldsamma metoder var mer vanliga medan intoxikationer var mindre vanliga bland de med schizofreni än i allmänna befolkningen.

Ovanstående resultat kan tyda på att en högre funktionsnivå medför en högre suicidrisk vid schizofreni och att vissa riskfaktorer för suicid vid schizofreni skiljer sig från de

man ser i allmänna befolkningen. Studien är publicerad i Schizophrenia Research (2009 Mar;108(1-3):231-7). Vi ämnar nu gå vidare och undersöka hur den kliniska symtomprofilen och medicineringen påverkar suicidrisken vid schizofreni.

*Johan Reutfors, ST-läkare, doktorand,
Psykiatri Nordväst, Karolinska Universitets-
sjukhuset
johan.reutfors@ki.se*

*Urban Ösby, Överläkare, med dr, FoU-Enheten,
Psykiatri Nordöst, Danderyds sjukhus*

Internetbaserad KBT kan förhindra återfall i depression

För första gången provas om Internetbaserad KBT kan förhindra återfall i depression efter annan behandling. Vid Psykiatriskt forskningscentrum i Örebro har man preliminära resultat som säger att man får färre återfall om man efter sin ordinarie behandling får Internetbaserad KBT som tillägg. Studien kommer att pågå i 2 år till och närmar sig nu sexmånadersuppföljningen.

Det finns idag både farmakologiska och psykologiska behandlingar som är effektiva mot depression, men långtidseffekterna är otillfredsställande. Risken för återfall är stor, och en tidigare studie som jämfört återfallsrisken för KBT och antidepressiv medicin fann att 76 procent återfaller inom ett år efter avslutad medicinering, 47 procent återfaller trots en fortsatt medicinering, och 31 procent återfaller efter 16 veckors KBT. Tidigare forskning har visat att personer som får KBT som tillägg efter annan behandling får 30 procent färre återfall jämfört med personer som inte fick sådant tillägg. Detta har inte fått någon klinisk användning i Sverige, sannolikt för att det

skulle vara alltför kostnadskrävande att erbjuda traditionell KBT till alla som fått någon form av behandling för depression, eftersom denna grupp är alltför stor. Den föreliggande studien provar därför en Internetbaserad KBT för patienter som har genomgått en depressionsbehandling och som har lindriga restsymtom. Deltagarna randomiserades till antingen Internetbaserad KBT (n=42) eller till en kontrollgrupp (n=42). Syftet är att jämföra antalet återfall i grupperna. Resultatet direkt efter behandlingen visar att det var signifikant färre återfall i KBT-gruppen jämfört med kontrollgruppen. Det fanns en medelstor skillnad mellan symtomreduktionen i grupperna, men den var inte statistiskt signifikant. Det är därför oklart vilka mekanismer som förhindrar återfall i KBT-gruppen. Internetbaserad KBT har potential att nå långt fler patienter än traditionell KBT och återfallsprevention skulle med denna metod kunna erbjudas till många fler.

*Fredrik Holländare, psykolog, doktorand
Psykiatriskt forskningscentr, Örebro universitet
fredrik.hollandare@orebroll.se*

PSYKIATRIFONDENS STYRELSE

Lise-Lotte Risö Bergerlind, ordförande
Bruno Hägglöf, vice ordförande
Herman Holm, sekreterare
Göran Björling, kassör (tidigare ordf.)
Lars Häggström, redaktör
Hans Ågren
Ingvar Karlsson,
Mikael Landén
Ing-Marie Wieselgren
Stina Djurberg, webbmaster
Ständigt adjungerad styrelseledamot:
Professor emeritus Lennart Wetterberg

REDAKTION

Redaktör:
Lars Häggström
Ansvarig utgivare:
Lise-Lotte Risö Bergerlind
lise-lotte.risobergerlind@vgregion.se
Korrespondens
Psykiatrifonden informerar
c/o Lars Häggström
Hulabäcksgate 15
310 42 Haverdal
lars.haggstrom@halmstad.net

PSYKIATRIFONDEN

Årsavgift: 100:- för enskild medlem.
Ständig medlem: 2 000:-
Stödande medlem/företag: 10 000:-/år.

Plusgirokonto 90 07 50-1
Bankgirokonto 900-7501

*Besök gärna vår hemsida
för aktuell information -
www.psykiatrifonden.se*